

Presentació: el programari lliure com a objectiu i com a instrument per a la traducció

Oscar Díaz Fouces

Grupo de Estudios das Tecnoloxías Libres da Tradución (GETLT)

Facultade de Filoloxía e Tradución

Universidade de Vigo

RESUM

El programari lliure és present en una bona part dels nostres àmbits quotidians. Des del punt de vista de les persones que es dediquen professionalment a la provisió de serveis lingüístics i també d'aquelles que es dediquen a la formació dels primers i a la investigació en aquest àmbit, el programari lliure obre un munt d'oportunitats. En aquest treball es presenten les diverses aproximacions a la relació entre traducció i programari lliure que recull el volum 9 de la revista Tradumàtica.

Paraules clau: noves tecnologies, programari lliure, traducció

ABSTRACT (*Free software as an aim and a tool for translation*)

Free software is present in a large part of our everyday areas. From the standpoint of people who are professionally involved in the provision of language services and also those engaged in translation training and translation research, free software opens a range of opportunities. This paper presents the diverse approaches to the relationship between translation and free software collected in volume 9 of the Magazine Tradumàtica.

Keywords: new technologies, free software, translation

RESUMEN (*El software libre como objetivo y como instrumento para la traducción*)

El software libre está presente en gran parte de nuestra vida cotidiana. Desde el punto de vista de las personas que se dedican profesionalmente a proveer servicios lingüísticos y también de aquellas que se dedican a la formación de traductores y a la investigación en este ámbito, el software libre abre un sinfín de oportunidades. En este trabajo se presentan las diversas aproximaciones a la relación entre traducción y software libre recogidas en el número 9 de la revista Tradumàtica.

Palabras clave: nuevas tecnologías, software libre, traducción

Sembla poc probable que un usuari d'equipaments informàtics d'avui dia no hagi tingut mai cap mena de contacte amb el navegador *Firefox*, amb el client de correu electrònic *Thunderbird* o amb l'excel·lent gestor de continguts audiovisuals *VLC*. Tampoc no seria gens estrany que aquest mateix usuari fes servir el paquet ofimàtic *LibreOffice*, que tingués -potser sense ser-ne conscient- algun compte de correu en un servidor gestionat amb una configuració LAMP, o, en un exemple més casolà, que tingués a casa seva una televisió LCD amb un sistema Linux incrustat (com diversos models d'LG, Samsung, Sony o Toshiba, per citar algunes marques força conegudes). El programari lliure, en un sentit ampli, és ja una mica pertot arreu, fent abstracció en aquest moment dels diferents tipus de productes i dels diferents tipus de llicències, a què es refereix el treball de Jesús **González Barahona** en aquest número.

Que una revista especialitzada com *Tradumàtica* hagi volgut editar un monogràfic com el que ara teniu al davant és, segurament, un bon indicador del fet que els estudis sobre la traducció també s'estan començant a interessar pel programari lliure. Val a dir que, en realitat, el programari lliure ja "s'havia interessat" per la traducció: una característica essencial d'aquests productes és la voluntat d'arribar al nombre més alt possible d'usuaris, a partir de la traducció a moltes llengües del món -realment a moltes- de les interfícies d'usuari i de la documentació. El fet que un dels trets que distingeixen el programari lliure sigui la disponibilitat del codi font fa possible que la seva localització no depengui de la perspectiva de negoci d'una empresa, sinó de la voluntat de les comunitats d'usuaris i dels usuaris individuals, en últim extrem. Qualsevol parlant de qualsevol llengua, per minoritària que sigui, pot traduir el codi o el manual d'ús d'una aplicació, sempre que estiguin a l'abast. Cal recordar a més que aquest és un tret que el programari lliure comparteix amb altres menes de productes que han guanyat un paper força important en els últims temps i que, com ell, formen part d'allò que d'ençà de 2004 és habitual d'anomenar *Cultura Lliure*, com el títol de l'obra de Lawrence Lessig (<http://www.free-culture.cc/>), l'inspirador de les llicències *Creative Commons*.

L'enciclopèdia lliure Viquipèdia, ideada per Jimmy Wales i Larry Sanger, és probablement l'exemple més popular de cultura lliure. I, en efecte, existeixen en aquests moments gairebé tres-centes versions de la Viquipèdia, més o menys exhaustives, generades per traductors voluntaris de tot el món. És evident que els estudis sobre la traducció no poden deixar d'interessar-se per un fenomen d'aquesta mena (i d'aquesta magnitud), no només per allò que tenen d'estimulant com a objecte d'estudi les dinàmiques socials que comporta, sinó també per la possibilitat que ofereix d'analitzar uns processos tecnològicament sofisticats -els que tenen com a resultat la localització d'un producte (v. els treballs de Juan Rafael **García** i Ignacio **Perea** en aquest mateix número)- que, en el cas del programari privatiu, són tancats per definició, si més no en bona mesura. Un corol·lari interessant a la transparència dels processos de traducció en la cultura lliure és la possibilitat de participar-hi, o d'incentivar aquesta participació entre les persones que s'estan formant com a traductores i com a traductors, i que d'aquesta manera poden tenir l'oportunitat de prendre part en situacions reals de gestió lingüística (v., en aquest sentit, diversos suggeriments i propostes a l'article de Marcos **Cánovas** i Richard **Samson**). I és que pot resultar paradoxal, però la veritat és que ni aquestes persones ni aquelles que es dediquen professionalment a la traducció han estat fins ara un col·lectiu massa significatiu en aquest tipus de projectes (i sí que ho han estat uns altres especialistes, com ara els informàtics, per exemple).

Però si pensem en "traducció i programari lliure", també és inevitable que ens vingui a la ment la possibilitat d'utilitzar eines lliures en la traducció professional i en la formació de les persones que hauran de desenvolupar aquesta activitat, bé com en la investigació sobre totes dues coses. En quina mesura podem dir que el programari lliure ha assolit ja el "punt òptim" que el faci útil per a aquesta mena de comesa? Si recordeu, al primer paràgraf d'aquest paper ja ens havia referit a la presència massiva de determinats productes lliures en les configuracions més bàsiques de maquinari. Però és que, a més d'aquests productes de caire més generalista, que poden fer servei a un grup més ampli de persones, existeix un

nombre interessant d'aplicacions que han estat desenvolupades per a la pràctica de la traducció, especialment programes per gestionar i per alimentar memòries de traducció. Un dels exemples més reeixit, l'*OmegaT*, és una peça de programari cada cop més coneguda, com també ho comencen a ser algunes altres, com ara la seva versió en línia *Boltran*, o l'*Anaphraseus*, abans anomenat *Open WordFast* i que als usuaris habituals de la versió clàssica de l'excel·lent programa desenvolupat per l'Yves Champollion els resultarà molt i molt familiar. Al catàleg que han compilat per a aquest número de Tradumàtica Silvia **Flórez** y Amparo **Alcina** (i també al bloc *Traducción y mundo libre*, que manté permanentement actualitzat la Silvia), trobareu un conjunt de recursos que, si encara no els heu experimentat, probablement us sorprendrà en molts casos per la seva qualitat. Fins i tot hi ha hagut alguns intents de preparar compilacions de programes útils per als traductors. Per a la família de sistemes operatius Windows, de Microsoft, cal tenir en compte *Pincho* (<http://traduccionmundolibre.com/pincho-el-gato-portable/>), preparat per la mateixa Silvia Flórez, que podeu instal·lar en el vostre ordinador o dur amb vosaltres en una memòria USB. Una alternativa són les distribucions de programari lliure per a GNU/Linux compilades en un *liveCD* o DVD, com ara la (lamentablement desapareguda) *LinguasOS* d'Anthony Baldwin (<http://www.linguasos.org/>), el *TuxTrans* de Peter Sandrini de la Universitat d'Innsbruck (abans, PCLOSTrans, a <http://www.uibk.ac.at/tuxtrans/software.html>), o *MinTrad* del grup GETLT de la Universitat de Vigo (<ftp://ftp.uvigo.es/pub/asignaturas/GETLT/mintrad.iso>). Val la pena recordar que bona part de les aplicacions lliures per a traductors, com la mateixa *OmegaT*, són multiplataforma, així que podreu executar-les sobre Windows, GNU/Linux o MacOSX.

Un dels factors que més contribueix a la qualitat del programari lliure de traducció a què feiem referència és la voluntat dels desenvolupadors de respectar els estàndards industrials. En efecte, programes com els abans esmentats *OmegaT*, *Boltran* i *Anaphraseus*, per exemple, generen directament memòries en format TMX, i d'altres, com les *Open Language Tools* o *Virtaal* (v. el treball de Lucía **Morado** i Friedel **Wolff**), treballen amb XLIFF. Per bé que la recent fallida de la *Localization Industry Standards Association*, el 28 de febrer d'enguany, i l'aparent decisió inicial de deixar els seus estàndards en domini públic hagi creat alguna sensació d'incertesa, no sembla probable que aquests estàndards romanguin "orfes" indefinidament, i ja hi ha moviments significatius en aquest sentit, com ara la *GALA* [Globalization & Localization Association] *Standards Initiative* (<http://www.gala-global.org/node/66008>). Fet i fet, l'ús d'estàndards industrials és un factor absolutament estratègic de cara a la interoperabilitat entre sistemes (v. a propòsit d'això el treball d'Asanka **Wasala**, Ian **O'Keeffe** i Reinhard **Schäler**). I, correlativament, és un dels motius que animen les empreses de serveis lingüístics i els professionals que també s'hi dediquen a utilitzar-los (v. el treball de Gonçalo **Carneiro**).

No podem deixar d'apuntar que la possibilitat d'accedir al codi font del programari lliure és una eina magnífica per a aquelles comunitats l'espai demogràfic de les quals resulta "menys interessant" per a les grans multinacionals que desenvolupen sistemes i aplicacions informàtiques, la localització de les quals per a aquests públics consideren "poc rendible". Les empreses de serveis lingüístics que treballen amb llengües minoritzades (i no només aquestes) hi poden trobar un nínxol interessant, a més d'un repte estratègic, per allò que suposa haver d'inserir la col·laboració comunitària en els propis fluxos de treball (v. el treball de Cristina **Parada**).

Per la seva pròpia naturalesa, el futur del programari lliure és ple d'oportunitats, però també de perills (i no seria gens intel·ligent ignorar-los). En el mateix moment que l'autor d'aquestes ratlles està escrivint, la *Linux Foundations* i un grup d'empreses anuncien la "congelació" del sistema lliure per a dispositius mòbils i portàtils *Meego* que estaven preparant (després d'anys de feina i abans que no arribés a tenir un mercat propi), per donar lloc al nou projecte *Tizen* (<http://www.tizen.org>). Aquesta mena de sacsejades que representen l'abandonament de productes -que no són gens estranyes en el món lliure- poden deixar "desemparats" grups d'usuaris finals de determinats productes (i també de

desenvolupadors i localitzadors, clar). Val a dir, però, que tampoc no són cap exclusiva d'aquest món: si és cert, per exemple, que algunes aplicacions lliures molt interessants, com l'eina per traduir arxius XLIFF *Transolution* (<http://freshmeat.net/projects/transolution/>) va veure interromput el seu desenvolupament ja fa uns quants anys, també és possible que molts lectors recordin amb enyorança el paquet *TransSuite 2000* de Cypresoft, també desaparegut. La diferència més evident és que el codi font de la primera continua essent disponible a la pàgina del projecte, de manera que altres persones el puguin mantenir i continuar, si així ho desitgen. Un altre exemple recent d'adopció de codi i reconfiguració de comunitats és l'aparició del projecte *LibreOffice* i de la *The Document Foundation* (<http://www.libreoffice.org/>), davant l'amenaça de discontinuació del projecte *OpenOffice.org*, una de les joies de la corona del programari lliure, després de l'absorció de l'empresa *Sun Microsystems* per part d'*Oracle* fa un parell d'anys. La disponibilitat del codi no és pas un entrebanc, sinó més aviat una certa garantia de continuïtat (si més no, un requisit imprescindible perquè aquesta es produeixi) i també de seguretat: quan les fonts del programari han de ser transparents resulta molt més improbable que les persones que desenvolupen aplicacions es dediquin a introduir-hi codi maliciós (i, si ho fan, és possible detectar-ho i esmenar-ho). Aquesta és una bona explicació per al fet que diverses administracions hagin engegat ambiciosos projectes de migració a programari lliure en els últims anys. I, ja que parlem d'això, hem de recordar que una "macroadministració" de dimensions tan gegantines com la Unió Europea ha engegat en els últims anys diversos programes orientats a promoure el programari lliure (v. p.ex. http://cordis.europa.eu/fp7/ict/ssai/foss-eu-activities_en.html).

Ja veureu, però, que malgrat aquests avantatges més evidents els treballs que han estat compilats en aquest número eviten l'optimisme exagerat dels nous conversos, segurament perquè cap de les persones que hi col·labora no en té res, de nou conversos. La perspectiva general és força realista i deliberadament plural: hi trobareu contribucions del món acadèmic, de la investigació, de la pràctica professional i del voluntariat comunitari. Esperem que amb tot plegat la lectura d'aquest número us pugui resultar profitosa i que, si no ho heu fet ja, us animeu a explorar pel vostre compte les possibilitats acadèmiques i professionals del món fascinant que ens obre la interacció entre el programari lliure i la Traducció.